

Jarosław Kinal

<http://orcid.org/0000-0002-2810-7307>

Uniwersytet Rzeszowski

jkinal@ur.edu.pl

DOI: 10.35765/pk.2024.4401.05

O kulturze mediów i mediach w kulturze

Determinizm technologiczny zmienił zarówno zwyczaje, jak i rytuały komunikacyjne większej części społeczeństw. Przenikanie sfery wirtualnej i realnej nie tylko przyspieszyło obieg informacji, ale również wpłynęło na jej percepcję, modele funkcjonalne i schematy działań. Dominująca rola mediów i urządzeń medialnych we współczesnym świecie, zapewniająca pewne spectrum możliwości, znacząco uzależniła użytkowników od urządzeń i dostępu do mediów. W tym numerze „Perspektyw Kultury” autorzy zastanawiają się nie tylko nad rolą mediów we współczesnych rytuałach komunikacyjno-kulturowych, ale również prezentują mediasferę jako platformę do transmisji kultury i wartości. Przedstawiają interdyscyplinarne opracowania naukowe z zakresu następujących dyscyplin naukowych: nauki o kulturze i religii, nauki o komunikacji społecznej i mediach, historia, pedagogika, nauki socjologiczne oraz ekonomia.

W opublikowanych tekstach autorzy skupili się na deskrypcji złożonej i dynamicznej relacji między mediami a kulturą. W erze cyfrowej media nie tylko odgrywają zasadniczą rolę w kształtowaniu kultury partycypacyjnej, ale także stają się platformą, na której kultura jest tworzona, dzielona i negocjowana. Nasz dział bada wpływ mediów na zmiany społeczne, eksploruje nowe formy partycypacji kulturalnej i analizuje, jak cyfrowe technologie przekształcają tradycyjne rozumienie kultury. Zapraszamy do lektury artykułów, które oferują interdyscyplinarne perspektywy na te ważne tematy, łącząc badania z zakresu humanistyki cyfrowej, nauk o kulturze i religii, pedagogiki medialnej oraz medioznawstwa. Naszym celem jest nie tylko zrozumienie obecnego krajobrazu medialno-kulturowego, ale także przewidywanie przyszłych trendów i wyzwań.

Niezwykle cenny jest fakt, że każdy opublikowany tekst bada inną sferę oddziaływania mediów na kulturę, od wpływu mediów społecznościowych na percepcję rzeczywistości po rozwój kultury cyfrowej i jej wpływ na formowanie tożsamości. W analizach poruszane są tematy takie jak zmiany w sposobie konsumpcji treści kulturowych, rola mediów

w edukacji i przekazywaniu wartości, a także wpływ nowych technologii na tradycyjne formy sztuki i wyrazu.

Dział rozpoczyna tekst dotyczący kultury partycypacji w mediach, prezentujący wyniki autorskich badań na grupie 284 młodych (do 35. roku życia), aktywnych fizycznie i kulturowo ludzi, którzy w obliczu lockdownu musieli zmienić swoje przyzwyczajenia partycypacji w rytuałach kulturowych i medialnych.

Kolejny artykuł w dziale autorstwa prof. Weroniki Świerczyńskiej-Główni dotyczy strategii doboru źródeł osobowych przez dziennikarzy. Celem jest określenie różnic w sposobach i kryteriach doboru osób reprezentujących tzw. autorytety poznawcze i ekspertów w świetle teorii P. Wilsona. Autorka prezentuje autorskie badania opierające się na kwestionariuszu ankiety przeprowadzonej na grupie dziennikarzy związanych z obszarem kultury zatrudnionych w redakcjach radiowych, telewizyjnych oraz serwisach internetowych.

Artykuł *Kulturotwórcza rola mediów polonijnych. Studium przypadku* opisuje rolę mediów polonijnych w działaniach na rzecz kultury polskiej za granicami Polski. Na podstawie przeprowadzonej analizy czterech wybranych tytułów (prasa, radio, internet) pokazano ich działania, omówiono założenia przyświecające redaktorom i uwypuklono rezultaty działalności. Wykazano, że pomimo różnych warunków wynikających z odmienności czasu i przestrzeni, w których media funkcjonowały, ich podstawowy cel działalności pozostawał taki sam.

Czwarty artykuł w dziale zatytułowany *Transformacja systemowa a postkomunistyczne społeczeństwo. Prywatyzacja i reprivatyzacja w polskiej opinii publicznej po 1989 roku* zawiera opis stosunku polskiego społeczeństwa do procesów prywatyzacji i reprivatyzacji w gospodarce, nieodłącznie związanych z przejściem z gospodarki kolektywistyczno-planowej do systemu kapitalistycznej gospodarki mieszanej. Autorzy tekstu odpowiadają na pytanie, w jaki sposób procesy upowszechniania własności prywatnej (prywatyzacji we wszystkich jej formach) oraz zwrotu własności znacjonalizowanej przez komunistów po wojnie (reprivatyzacja) były przyjmowane przez wchodzące w sposób nieświadomy w transformację, a następnie coraz lepiej poznające zasady funkcjonowania gospodarki rynkowej polskie społeczeństwo

W kolejnym artykule autorka rozwija filozofię „zwrotu ku rzeczom”, obecną w dyskursie naukowym od początku stulecia. Jak wskazuje, jednym z przejawów antropomorfizowania rzeczy jest nadawanie im imion jednostkowych. W artykule analizowano przyczyny powstawania takich nazw, pokazano ich przykłady (imiona samochodów, zabawek, komputerów, instrumentów muzycznych i sprzętu AGD), omówiono motywację nazewniczą (zależną od typu desygnatu), przeanalizowano środki

językowe wykorzystywane do ich tworzenia. Imiona nadawane rzeczom łączy to, że są nieoficjalne, jednodesygnatowe, silnie nacechowane emocjonalnie. Ich tworzywem genetycznym najczęściej są imiona osobowe, ale mogą one być tworzone również od apelatywów i innych klas nazw własnych.

Artykuł Agnieszki Legut i Dominiki Kasprovicz daje wgląd w wyniki pierwszego etapu badań, które przeprowadzono w okresie od kwietnia do grudnia 2021 r. wśród gminnych (krakowskich) instytucji kultury. Autorki, opierając się na koncepcji międzykulturowego otwarcia instytucji, analizując materiały zastane, proponują typologię, w której uwiadcniają się podmioty (1) otwarte na wielokulturowość, (2) budujące mosty oraz (3) kalibrujące swoje działania włączające tak, aby uwzględnić „lokalny wymiar wielokulturowości”, czyli obecność Nowych Krakowian. Autorki rekonstruują obraz Krakowa, jego instytucji kultury i stanu komunikacji (w perspektywie otwarcia wielokulturowego), jakiego już nie ma, a jednocześnie, który to (nieistniejący już) obraz może stanowić istotny punkt odniesienia dla bieżących badań medioznawczych, kulturoznawczych i innych.

Paweł Urbaniak w swoim artykule podejmuje próbę przedstawienia uwarunkowań skuteczności zarówno całego systemu odpowiedzialności mediów w systemie medialnym, jak i poszczególnych jego elementów poprzez osadzenie rozważań w dwóch koncepcjach teoretycznych: w modelu homo agens-institutionalist oraz ekonomicznej teorii dziennikarstwa. W kontekście pierwszej z nich autor tekstu dochodzi do konkluzji, że proces kształtowania systemów odpowiedzialności mediów wymaga czasu i znacznie bardziej efektywne są systemy w krajach o długiej tradycji samoregulacji mediów.

Ostatni artykuł w dziale autorstwa Ewy Solskiej dotyczy zjawiska postprawdy, która analizowana jest jako fenomen kulturowy i forma dyspozytywu, wraz z postulatem aktualnego diagnozowania jego wielostronnej obecności, szczególnie w przestrzeni nowych mediów i nowych technologii. Autorka omawia historyczne i obecne konteksty znaczeniowe oraz obszary użytkowania tego konceptu, rozpatrując stwierdzenie stanowiące główny trop w historii kulturowej zjawiska postprawdy, iż jest to wątek długiego trwania w dziejach cywilizacji struktur politycznych, technonauki i więziotwórczej mocy mitu zarządzanej przez specjalistów technik perswazji, zaś nowe są tu tylko nowe media.

Każdy umieszczony w dziale artykuł wnosi do dyskusji unikatową perspektywę, łącząc teoretyczne podejścia z konkretnymi przykładami, co pozwala na głębsze zrozumienie złożoności i wielowymiarowości związku mediów z kulturą.

